

The quality of lifestyle and the drought of Zayande-Rood: Interpretive understanding of the lived experiences of Isfahan citizens of the water

Sahar Faeghi

Assistant Professor of Sociology, Dept. of Management, Faculty of Islamic Governance, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

*Corresponding Author email: s.faeghi@khuisf.ac.ir

© The Author(s) 2024

Received: 16 Aug 2023

Accepted: 19 Sept 2023

Published: 09 Mar 2024

Abstract

In recent years, Iran has grappled with escalating environmental crises, especially concerning water-related issues. This study aims to comprehensively understand the lived experiences of Isfahan citizens amid the city's water crisis. The methodology employed for this study was qualitative research, utilizing thematic analysis for data interpretation. A total of 27 Interviews were conducted with Isfahan citizens, focusing on their subjective experiences regarding the water crisis in the Zayande-Rood river. Data collection utilized a non-homogeneous sampling method. Predetermined criteria concerning credibility, reliability, and objectivity were applied to validate the findings. Data coding and theory-based analysis were performed simultaneously during interviews. The data interpretation comprised basic, organizing, and inclusive coding stages. Analyzing the data revealed key categories, notably the impact on citizens' quality of life under socio-environmental conditions, considered as an inclusive category. The subjective feeling of happiness derived from environmental conditions (the sense of citizens' happiness and satisfaction through the environment) and changes in the lifestyle of citizens were reconstructed as organizing categories. The main sub-organizing categories reconstructed in this study include changes in citizens' lifestyle, alterations in leisure activities, social interactions, extending citizens' environmental concerns, Citizens' dissatisfaction with government performance, changes in sense of emotional well-being of citizens, Citizens' dissatisfaction with weather conditions, and decreasing satisfaction with Urbanization. Primarily, citizens consider drought and water shortage to be the main reasons for the reduced quality of (socio-environmental) lifestyle in Isfahan.

Keywords: Quality of Lifestyle, Social Lifestyle, Environmental Lifestyle, River of Zayande-Rood, Water Crisis

کیفیت سبک زندگی و خشکی زاینده‌رود: فهم تفسیری تجارب زیسته‌ی شهروندان اصفهانی از بحران آب

سحر فائقی

استادیار جامعه‌شناس فرهنگی، گروه مدیریت، دانشکده حکمرانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

ایمیل نویسنده مسئول: s.faeghi@khuif.ac.ir

© The Author(s) 2024

چاپ: ۱۴۰۲/۱۲/۱۹

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۶

چکیده

مقاله پیش‌رو در پی فهم تفسیری تجارب زیسته‌ی شهروندان اصفهانی از کیفیت سبک زندگی اجتماعی- زیست‌محیطی‌شان در بحران کم آبی و خشکی زاینده‌رود بوده است. روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی تفسیری و نحوه‌ی نمونه‌گیری مبتنی بر نمونه‌گیری هدفمند از نوع نامتجانس بود. ۲۷ نفر از شهروندان زن و مرد اصفهانی در محدوده سنی ۳۰ سال به بالا انتخاب و در طول مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته، تجربه زیسته‌ی خود راجع به کم‌آبی و خشکسالی زاینده‌رود را به طور کامل بیان کردند. در تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون و جهت تعیین اعتبار یافته‌ها از معیارهای قابلیت اعتبار، قابلیت اطمینان و مطابقت با عینیت‌داشتن، استفاده شد. یافته‌های این پژوهش در قالب ۳ مقوله‌های فراگیر شامل ۱- نارضایتی شهروندان از نزول سطح کیفی زندگی اجتماعی- محیط‌زیستی‌شان در قالب عدم احساس خوشبختی و عدم بهزیستی احساسی - هیجانی، ۲- نارضایتی شهروندان از تغییر در سبک زندگی‌شان در قالب تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت و تفریحات‌شان و ۳- نارضایتی شهروندان از افزایش آلودگی‌های زیست‌محیطی دسته‌بندی شدند. در مجموع یافته‌ها بیانگر آن است که کم‌آبی و خشکی زاینده‌رود، کیفیت سبک زندگی اجتماعی- محیط زیستی شهروندان را تحت تأثیر قرار داده است، به‌علاوه مشارکت‌کنندگان بر این باور بودند که عنصر آب در این شهر نقش مهمی را در ارتقاء کیفیت سبک زندگی‌شان ایفا می‌کند.

کلمات کلیدی: کیفیت سبک زندگی، سبک زندگی اجتماعی، سبک زندگی زیست‌محیطی، رودخانه زاینده‌رود، بحران آب

۱- مقدمه

بعد از هوا، آب اساسی‌ترین نیاز بیولوژیک انسان است؛ بسیاری از پژوهشگران امروزی بر این باورند که در آینده نزدیک، جنگ‌ها بر سر آب بین کشورها درمی‌گیرد، چنانکه گفته می‌شود: «اگر قرن بیست قرن جنگ بر سر نفت بود، قرن بیست و یک، قرن جنگ برای آب خواهد بود» (Shiva, 2016). مصرف آب طی صد سال گذشته شش برابر افزایش یافته و سالانه حدود یک درصد به آن افزوده خواهد شد (UN, 2020) و صنعت، کشاورزی و معیشت وابسته به اکوسیستم را به شدت تحت تأثیر قرار خواهد داد (UN, 2021). تهدیدات متوجه این نیاز حیاتی، می‌تواند با تبعات و واکنش‌های غیرقابل پیش‌بینی ذی‌نفعان همراه گردد. پیش‌بینی‌ها، از تداوم شرایط خشکی حکایت دارد که لزوم توجه به مسائل ناشی از تشدید کم‌آبی را دو چندان می‌نماید.

گرچه کمبود آب اکنون در بسیاری از نقاط ایران مسأله‌ساز شده است، اما از دهه‌ی ۹۰ شمسی، خشکی مکرر و گاه دائمی زاینده‌رود در طول سال در استان اصفهان، بر روند فعالیت‌های کشاورزان شرق و غرب، شهر و شهروندان اصفهانی و تالاب گاوخونی، تأثیرات زیادی گذاشته است؛ شرایط آبی در حوضه آبریز زاینده رود هم که در کنار تأمین منابع مصرف در بخش‌های کشاورزی و صنعت استان اصفهان، با تخصیص‌ها و انتقال‌های صورت گرفته که تأمین آب شرب بخشی از استان یزد را نیز بر عهده دارد، در وضعیت نامناسبی قرار دارد. در سال‌های اخیر به دلیل افزایش مصرف آب در بخش‌های شرب، صنعت و کشاورزی و بعضاً خشکی و خشکسالی‌های متوالی، شاهد کمبود آب در فلات مرکزی ایران به‌خصوص در شرق شهرستان اصفهان بوده‌ایم که محدوده تأثیرگذاری آن را از جغرافیای حوضه زاینده‌رود، فراتر برده است. این چالش تحت تأثیر برداشت‌های بی‌رویه و غیراصولی، تصمیمات غیرکارشناسانه و غیرقانونی، کاهش نزولات جوی، افزایش مصرف و عدم مدیریت منابع موجود با عبور از موضوعات صرف فنی-مهندسی و نیز مرزهای جغرافیایی حوضه‌ی مذکور، در حال تبدیل شدن به ابرچالشی است که جمع بیشتری از ذی‌نفعان و کنشگران بویژه در حوزه‌های کشاورزی و صنعتی را متأثر خواهد ساخت و به دلیل گره خوردن آن با تمام شئون فرهنگی، اجتماعی-اقتصادی، زیست‌محیطی و ...، می‌تواند به چالشی برای ثبات جامعه تبدیل گردد. به بیان دقیق‌تر مشکلات زیست‌محیطی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی رودخانه زاینده‌رود از اساسی‌ترین مسائل استان و حاصل تعارض و تقابل آن با محیط طبیعی است؛ چرا که توسعه شهری در این منطقه با تسلط صنایع، حمل و نقل و فعالیت‌های اقتصادی بر فضاها، طبیعی همراه و این تسلط به مرور زمان به شکل چیرگی شهر بر طبیعت و به هم خوردن روابط اکوسیستم شده و مظاهر و ارزش‌های محیط طبیعی در معرض نابودی و فرسایش بیشتر قرار گرفته است (Faeghi & Navabakhsh, 2017). شهرنشینان از جاذبه‌های طبیعی محروم شده‌اند و مشکلات روانی و اجتماعی منتج از کاهش سطح کیفیت زندگی اجتماعی- محیط‌زیستی شهروندی نمود یافته است (Faeghi & Navabakhsh, 2016). طبق نظر Smith و Levermore، نتایج تحقیقات پژوهشگران حوزه‌ی جامعه‌شناسی شهری و محیط زیست، مؤید آن است که پیوند شهر و محیط‌های طبیعی جدایی‌ناپذیر است و زندگی در یک محیط با کیفیت به معنی زندگی کردن در محیطی است که تأمین عناصر زیست‌محیطی آن با دقت اداره شده باشد (Smith & Levermore, 2008). به بیان دیگر میراث فرهنگی- محیط طبیعی بیان‌کننده پیشینه تاریخی، تمدن، فرهنگ و جاذبه‌های طبیعی هر کشوری است که از طرفی، با رشد شتابان شهرنشینی در دوران معاصر و پیدایش کلان‌شهرها باعث شده است که میراث محیط طبیعی در معرض مخاطره‌های طبیعی و مصنوعی قرار گیرد و از طرف دیگر، با به‌وجود آمدن نیازهای جدید در زندگی شهری، زمینه تضعیف جایگاه میراث فرهنگی- محیط طبیعی در شهرها، کاهش احساس تعلق و رضایتمندی شهروندان به میراث فرهنگی- محیط طبیعی فراهم شده که این خود چالشی عمیق

در حوزه شهری به وجود آورده است (Soltani et al., 2023). باتوجه به اینکه میراث فرهنگی و محیط طبیعی بخشی از پیکره شهر است و شهر نیز به‌عنوان یک سیستم عمل می‌کند، ارتباط متقابلی بین میراث فرهنگی - محیط طبیعی به‌عنوان یکی از عناصر سیستم شهری و سایر عناصر این سیستم وجود دارد؛ بنابراین هرگونه دخالت در آن بر سایر اجزای سیستم شهری و کل شهر اثر می‌گذارد (Motaghi et al., 2008). لذا بدون شک محیط، به‌عنوان ظرف، یکی از ارکان بروز و ظهور حس بهیستی و کیفیت زندگی کنشگران و ذینفعان است. این بستر نقش اساسی در شکل‌گیری حس رضایت‌مندی داشته و در واقع شکل-دهنده سبک زندگی و تعیین‌کننده کیفیت زندگی انسان است؛ از این‌رو توجه به محیط فیزیکی و ساماندهی مناظرش از سوی مدیران و برنامه‌ریزان شهری، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی شهروندان دارد (Smith & Levermore, 2008). در عین حال محیط سکونت انسان و احساس تعلق او به محیط نیز بسیار بیشتر از فاکتورهای جمعیت‌شناختی، اقتصادی و اجتماعی در کیفیت زندگی‌اش مؤثر است (Ng, 2005). در واقع کیفیت زندگی شهروندان از عوامل مختلف مانند فشارهای زیست‌محیطی، عدم مدیریت صحیح منابع آب، آلودگی‌های آبی و هوایی، بروز سیل‌ها، کم‌آبی‌ها، خشکسالی‌ها و ... تأثیر می‌پذیرد (Eusuf, 2018).

بر اساس نتایج حاصل از تحقیقات داخلی و خارجی یافت شده، مشخص شده است که محیط‌زیست بر ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهروندان تأثیرگذار می‌باشد، چنانچه به‌طور مشخص نتایج تحقیقات پژوهشگرانی همچون (Faeghi & Navabakhsh, 2017; Ghalehnoee & Hosseingholipoor, 2016; Mohammadi DehCheshmeh et al., 2015; Aklannoglu et al., 2012; Fasli et al., 2007) حاکی از آن است که میزان دل‌بستگی به فضاهای شهری پیرامون فضاهای طبیعی از جمله رودخانه‌های شهری در مقایسه با قبل از خشک شدن یا کم‌آبی‌شان رو به کاهش است؛ همچنین تأثیر منفی خشکی رودخانه‌ها در تمایل افراد به مراجعه این مکان‌ها، اثرگذار است. براین اساس دل‌بستگی از بعد روان‌شناختی، فرهنگی و اجتماعی و به‌ویژه رفتاری، بیشترین تأثیر منفی را از خشکی رودخانه پذیرفته است. یافته‌های مطالعه (Daneshpour et al., 2015) نشان‌دهنده این امر است که ارتقاء کیفیت زندگی در شهر اصفهان وابستگی مستقیمی به تدبیر و شکل‌گیری سیستم گزارش‌دهی کیفیت زندگی در دستورکار سیستم برنامه‌ریزی شهری دارد. این کار نیازمند تمهیدات و دگرگونی‌های لازم در برقراری هماهنگی در ابعاد فضایی برنامه‌ریزی و نیز جنبه‌های محتوایی و روندکاری در سیستم برنامه‌ریزی شهری است. نتایج تحقیق (Soltani et al., 2023) نیز حاکی از آن است که ارزش‌های میراث محیط طبیعی رودخانه زاینده‌رود بر ابعاد کیفیت زندگی ساکنان پیرامونش تأثیر بسزایی دارد که ارزش‌های میراثی آن شامل سه دسته «محیطی، ادراکی، احساسی»، «تاریخی، فرهنگی، اجتماعی» و «کاربردی (کاربستی)» و کیفیت زندگی ساکنان آن نیز شامل شش بُعد سیاسی و مدیریتی، اقتصادی، تاریخی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی است.

در شرایطی که باید کلیه تلاش‌ها در جهت سالم نگه‌داشتن محیط در فرآیند توسعه پایدار متمرکز شود، عدم توجه به ملاحظات زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها موجب بروز بحران‌های متعدد در عرصه‌های شهری و روستایی شده است. در این میان کلان‌شهر اصفهان به‌عنوان یکی از شهرهای مهم تاریخی در بخش مرکزی ایران از این توسعه‌شتابان و بدون توجه به توسعه پایدار، بی‌نصیب نمانده و با مسائل و ناپایداری‌های زیست‌محیطی مانند کم‌آبی و خشکی زاینده‌رود، آلودگی‌های آبی و هوایی، پیشروی کویر و قطع مداوم جریان آب رودخانه بر شهر اصفهان و بروز پیامدهای مختلف آن در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی - مالی و فرسایش ابنیه تاریخی و ... گریبانگیر است. این وضعیت سبب شکنندگی و آسیب‌پذیری محیط - زیست این شهر شده است. باتوجه به نتایج پژوهش‌های پیشین و فقدان مطالعه کیفی مبنی بر واکاوی بحران آب براساس

سطح کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی شهروندان، شناخت و تحلیل عوامل زیست‌محیطی مؤثر بر کیفیت زندگی و سطح رضایت‌مندی شهروندان اصفهانی به منظور نایل آمدن به سطح مطلوبیت کیفیت محیط شهری، در این شهر انکارناپذیر است. در همین راستا هدف پژوهش حاضر بازسازی معنایی بحران آب در شهر اصفهان براساس کیفیت سبک زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی شهروندان و به دنبال پاسخگویی به این سؤال بوده است که رضایت‌مندی شهروندان از کیفیت سبک زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی‌شان در بحران کم‌آبی و خشکی رودخانه زاینده‌رود چگونه تجربه شده است؟

۲- روش کار

روش مطالعه، کیفی از نوع پدیدارشناسی تفسیری و نحوه‌ی نمونه‌گیری مبتنی بر نمونه‌گیری هدفمند از نوع نامتجانس بوده است. برای این اساس ۲۷ نفر از شهروندان زن و مرد اصفهانی در محدوده سنی ۳۰ سال به بالا انتخاب و در طول مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته، تجربه زیسته‌ی خود راجع به رضایت‌مندی‌شان از کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران‌های کم‌آبی و خشکسالی زاینده‌رود به طور کامل بیان کردند. در تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون و جهت تعیین اعتبار یافته‌ها از معیارهای قابلیت اعتبار، قابلیت اطمینان و مطابقت با عینیت‌داشتن، به خدمت گرفته شد.

۳- نتایج و بحث

مضامین برساخت شده از تجربه زیسته‌ی شهروندان مبتنی بر سطح رضایت‌مندی‌شان از کیفیت سبک زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب در جدول ۱ ارائه شده است.

در این مطالعه تلاش شد تجربه‌ی زیسته‌ی شهروندان مبتنی بر رضایت‌مندی‌شان از کیفیت سبک زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب بازسازی شود.

بر اساس یافته‌های بدست آمده از مصاحبه‌ها، عوامل اثرگذار در عدم رضایت‌مندی شهروندان از کیفیت سبک زندگی اجتماعی و محیط‌زیستی‌شان در بحران‌های خشکسالی و کم‌آبی زاینده‌رود در سه محور کلی شامل ۱- عدم احساس خوشبختی (عدم بهزیستی احساسی - هیجانی)، ۲- تغییر در سبک زندگی شهروندان و ۳- افزایش آلودگی‌های زیست‌محیطی و پیامدهای منتج از این شرایط دسته‌بندی شدند.

طبق بیانات مشارکت‌کنندگان بروز خشکسالی و کم‌آبی‌ها به کاهش سطح حس بهزیستی (احساسی - هیجانی) کیفیت سبک زندگی‌شان منجر شده و این امر به گسترش استرس و نگرانی‌های شهروندان نسبت به مسائل شهر و تبلور نارضایتی‌هایشان از جمله عدم رضایت از افزایش آلودگی‌های آب و هوایی، عدم رضایت از نحوه عملکرد دولت در صیانت از رودخانه و کاهش رضایت از بافت و فضاهای شهری منجر شده است.

جدول ۱. مضامین برساخت شده رضایتمندی شهروندان از کیفیت سبک زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی شان در بحران آب

Table 1. Themes constructed from citizens' satisfactory based on their quality of socio-environmental life style in water crisis situation

هدف	مقوله فراگیر	مقوله سازمان دهنده	مقوله‌های پایه
مضامین برساخت شده از تجربه زیسته شهروندان مبتنی بر رضایتمندی شان از کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب	مضمون احساس خوشبینی	عدم بهزیستی احساسی - هیجانی	<p>(کد ۲۳: فشار کار و استرس‌های زندگی در شرایط الان خیلی زیاده و مردم واقعا مشغولن به گرفتاری‌هاشون، این فضای شهر با وجود بی‌آبی هم باعث میشه که استرس و نگرانی من تشدید بشه، آخه الان فضای شهر بیشتر صنعتی به چشم میخوره تا سنتی و آرامش بخش).</p> <p>(کد ۱۷: وقتی توی خونه باشی با زنت و بچه‌ها شروع می‌کنی به کل کل کردن، حالا اگر آب باز بود می‌رفتم کنار رودخونه و حواسمون از مشکلاتمون پرت می‌شد، بچه هم بازی‌شو می‌کرد و خسته می‌شد و شب راحت می‌خوابید، آرامش نداریم در زمان بی‌آبی، وقتی آب باز باشه میری حداقل با آب درد و دل میکنی و بهت آرامش می‌ده).</p>
			<p>(کد ۱۲: خیلی ناراحت کننده‌اس که به خاطر آلودگی آب و هوا کلی بیماری بیاد سراغ مردم شهر، الان دو تا از بچه‌های خواهر و برادرم ام اس گرفتن، نه تنها بیماری‌ها رو به افزایشه بلکه با بارون‌های اسید تمام آثار باستانی تخریب میشه، میدونستین که بارون‌های اسیدی و دود ناشی از سوخت‌های فسیلی نه تنها به آجر و سنگ، بلکه به کاشی و چوب هم اثر میذاره و مثل خوره آن‌ها را می‌بلعه، من از رادیو این موضوع رو شنیدم، خب کی باید جوابگوی این شرایط باشه؟).</p>
			<p>(کد ۲۲: به نظر من دولت، بویژه دولت دوره نهم و دهم هیچ تلاش اثربخشی برای خشکسالی انجام نداده، برای مشکلات کشاورزها هم همینطور).</p> <p>(کد ۸: دولت باید یه تدبیر اساسی برای مشکلات شهر اصفهان بکنه، مشکل و دغدغه بزرگ مردم شهر اصفهان آبه، از هر جنبه‌ای روی زندگی، معیشت و فرهنگ و تمدن مردم و شهر اثر گذاشته و شهر داره با فرونشست دست و پنجه نرم می‌کنه، تا الان اقدام اساسی برای اینکه آب به طور مداوم باز باشه و هی باز و بسته نشه انجام نگرفته، با این شرایط شهر اصفهان و آثار باستانی‌اش و طبیعت‌اش در حال نابودیه).</p>
			<p>(کد ۱: وقتی آب توی رودخونه نیس، فضای شهر خیلی غم‌زده و بی‌روح و افسرده و زشته، چون رودخونه کل فضاهای مسیرش رو زیبا و آرامش بخش میکنه، همه‌ی ما (خانواده، دوستان و آشنایان) از این فضای بوجود اومده ناراضی هستیم).</p>

ادامه جدول ۱. مضامین برساخت شده رضایتمندی شهروندان از کیفیت سبک زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی‌شان در بحران آب

هدف	مقوله فراگیر	مقوله سازمان دهنده	مقوله‌های پایه
مضامین برساخت شده از تجربه زیسته شهروندان مبتنی بر رضایتمندی‌شان از کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت و تفریحات شهروندان	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت شهروندان	۱- گرایش به فضاهای مجازی در اوقات فراغت
			۲- گرایش به مطالعه، تماشای تلویزیون، رفتن به سینما در اوقات فراغت
			۱- گرایش به پاتوق‌های زیرزمینی
			گرایش به مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی
مضامین برساخت شده از تجربه زیسته شهروندان مبتنی بر رضایتمندی‌شان از کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت و تفریحات شهروندان	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت شهروندان	۱۸: قبلاً بیشتر میتینگ‌ها مون کنار رودخونه بود، با هم وقت می‌گذروندیم و فوتبال می‌کردیم، توو فاصله‌هایی که خشکه رودخونه، عمدتاً توو خونه برنامه می‌ذاریم و کنارش هم بساط مواد و مشروبات را به راه می‌ندازیم که تکمیل بشه.
			۳: قدیما علاقه به پیاده‌روی و ورزش و بازی‌های دسته جمعی کنار رودخونه زیاد بود اما حالا پارک‌ها و ساحل رودخونه خالی از آدمه.
			۱۴: وقتی دانشجو بودم بعضی روزا با دوستانم از سی‌وسه‌پل تا پل بزرگمهر پیاده می‌رفتیم اما الان اصلاً دلم نمی‌خواد همچین کاری رو کنم، چون دلم می‌گیره وقتی میرم کنار رودخونه.
			۲۷: همه میدونیم ورزش برای سلامتی مفیده اما بجای پیاده‌روی و نرمش توو پارک‌ها ترجیح میدم به باشگاه‌های ورزشی برم، آخه هم هوا خیلی آلوده‌اس هم اینکه پارکا صفایی ندارن، از کنار رودخونه که میرم جز خشکی رودخونه که باعث عذاب می‌شه چیز دیگه‌ایی نیست و انگار روش گرد مرگ پاشیدن.
مضامین برساخت شده از تجربه زیسته شهروندان مبتنی بر رضایتمندی‌شان از کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت و تفریحات شهروندان	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت شهروندان	۳: قدیما علاقه به پیاده‌روی و ورزش و بازی‌های دسته جمعی کنار رودخونه زیاد بود اما حالا پارک‌ها و ساحل رودخونه خالی از آدمه.
			۱۴: وقتی دانشجو بودم بعضی روزا با دوستانم از سی‌وسه‌پل تا پل بزرگمهر پیاده می‌رفتیم اما الان اصلاً دلم نمی‌خواد همچین کاری رو کنم، چون دلم می‌گیره وقتی میرم کنار رودخونه.
			۲۷: همه میدونیم ورزش برای سلامتی مفیده اما بجای پیاده‌روی و نرمش توو پارک‌ها ترجیح میدم به باشگاه‌های ورزشی برم، آخه هم هوا خیلی آلوده‌اس هم اینکه پارکا صفایی ندارن، از کنار رودخونه که میرم جز خشکی رودخونه که باعث عذاب می‌شه چیز دیگه‌ایی نیست و انگار روش گرد مرگ پاشیدن.
			۱۱: وقتی توو رودخونه آب هست با بچه‌ها برنامه می‌ذاریم که توو پارک غدیر بساط فوتبال یا والیبال یا بسکتبالو راه بندازیم ولی وقتی آب نیست، هیچ کدومشون پایه نیستن، واسه همین مجبورم برم باشگاه و با مربی کار کنم تا از اون طریق بدنمو رو فرم نگه دارم.
مضامین برساخت شده از تجربه زیسته شهروندان مبتنی بر رضایتمندی‌شان از کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت و تفریحات شهروندان	تغییر در نوع و نحوه گذراندن اوقات فراغت شهروندان	۳: قدیما علاقه به پیاده‌روی و ورزش و بازی‌های دسته جمعی کنار رودخونه زیاد بود اما حالا پارک‌ها و ساحل رودخونه خالی از آدمه.
			۱۴: وقتی دانشجو بودم بعضی روزا با دوستانم از سی‌وسه‌پل تا پل بزرگمهر پیاده می‌رفتیم اما الان اصلاً دلم نمی‌خواد همچین کاری رو کنم، چون دلم می‌گیره وقتی میرم کنار رودخونه.
			۲۷: همه میدونیم ورزش برای سلامتی مفیده اما بجای پیاده‌روی و نرمش توو پارک‌ها ترجیح میدم به باشگاه‌های ورزشی برم، آخه هم هوا خیلی آلوده‌اس هم اینکه پارکا صفایی ندارن، از کنار رودخونه که میرم جز خشکی رودخونه که باعث عذاب می‌شه چیز دیگه‌ایی نیست و انگار روش گرد مرگ پاشیدن.
			۱۱: وقتی توو رودخونه آب هست با بچه‌ها برنامه می‌ذاریم که توو پارک غدیر بساط فوتبال یا والیبال یا بسکتبالو راه بندازیم ولی وقتی آب نیست، هیچ کدومشون پایه نیستن، واسه همین مجبورم برم باشگاه و با مربی کار کنم تا از اون طریق بدنمو رو فرم نگه دارم.

ادامه جدول ۱. مضامین بر ساخت شده رضایتمندی شهروندان از کیفیت سبک زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی شان در بحران آب

هدف	مقوله فراگیر	مقوله سازمان دهنده	مقوله های پایه
مضامین بر ساخت شده از تجربه زیسته شهروندان مبتنی بر رضایتمندی شان از کیفیت زندگی اجتماعی - محیط‌زیستی در بحران آب	تغییر در نوع و نحوه گذران اوقات فراغت و تفریحات شهروندان	۵- دوری از تفریحات محلی - قدیمی	(کد ۲۳: از تفریحات قدیمی اصفهان میشه به قایق‌سواری و ماهیگیری اشاره کرد که کوچیک و بزرگ و بخصوص مسافرا بهش علاقه داشتن، اما الان حتی دیدن قایق‌هایی که به خاک نشستن آدمو ناراحت میکنه، انگار هیچ موقع اینجا آبی نبوده)، (کد ۲۴: یکی از قشنگ‌ترین خاطرات دوران عقدم، قایق‌سواری با همسرم بود، با قایق رفته زیره فواره اصلی، حسش بی نظیر بود، هر وقت میام و قایق‌های خاکی رو می‌بینم، دلم خیلی می‌گیره و حسرت می‌خورم.)
			۱- گسترش بوهای ناخوشایند در فضا
	تغییر در نوع و نحوه گذران اوقات فراغت و تفریحات شهروندان	۲- افزایش آلاینده‌های هوا	(کد ۱۹: دیگه خودتون شاهد هستین، اینقدر هوا آلوده‌اس که مرتبا اخطار میدن که مواظب باشین، از ماسک استفاده کنین، حتی مدارس رو به طور متوالی تعطیل می‌کنن، رودخونه اگر آب داشته باشه در پاک کردن هوا خیلی موثره)، (کد ۳۰: یه مدت که هوای اصفهان از تهران کثیف‌تر شده به خاطر شرایط بد آلودگی و نبود آب توی رودخونه.)
		۳- کاهش رطوبت هوا	(کد ۱۲: موقع‌هایی که آب توو رودخونه نیس، اینقدر رطوبت هوا کم میشه که باید مرتب بریم دکتر و به پوست دست و صورتمون کرم مرطوب کننده بزیم وگرنه سریع پوسته می‌کنه، وجود آب توو رودخونه باعث می‌شه که رطوبت هوا بالا باشه و هوا معتدل‌تر بشه.)

کدهای ذکر شده در جدول کدهای مصاحبه‌شوندگان می‌باشد.

به علاوه بحران‌های آبی بر زندگی روزمره شهروندان بویژه بر ارتباطشان با محیط طبیعی ساحل زاینده‌رود تأثیر گذاشته است، در واقع کم‌آبی و خشکی زاینده‌رود باعث به وجود آمدن فرم نازیبایی در شهر شده و فضا را نامطلوب ساخته است، این امر از یک طرف علاقمندی شهروندان به حضور در فضاهای طبیعی - تفریحی کنار ساحل را کاهش داده است و از طرف دیگر به دلیل نارضایتی مردم از این فضا و احساس ناکارآمدی شان در حل این معضل از مکانیسم نادیده انگاشتن مسأله بهره برده‌اند که به کم‌رنگ شدن مسأله خشکی در اذهان عمومی شهروندان منجر شده است؛ به علاوه بحران‌های آبی بر سبک زندگی شهروندان بویژه بر نوع و نحوه گذران اوقات فراغت و تفریحاتشان تأثیر گذاشته است از جمله گرایش به حضور در فضاهای مجازی، گرایش به مطالعه و تماشای تلویزیون و سینما، گرایش به پاتوق‌های زیرزمینی بویژه در بین جوانان، حضور در باشگاه‌های ورزشی، گرایش به ورزش‌های انفرادی و کاهش پیاده‌روی‌های روزانه به جای حضور در فضاهای طبیعی در کنار ساحل و دوری از سرگرمی‌های گروهی و تفریحات محلی - قدیمی. در واقع یافته‌ها بیانگر آن است که زنده بودن، تداوم

و حیات زاینده‌رود در حوزه‌ی اجتماعی نقش مهمی را در کیفیت رضایت و تغییر در سبک زندگی شهروندان ایفا می‌کند، همچنین می‌توان گفت که خشکسالی به وجود آورنده شبکه‌ای از پیامدها است و تأثیرات آن بسیار فراتر از خشکسالی فیزیکی تجربه شده است؛ این پیچیدگی به دلیل آن است که آب از جمله ملزومات اساسی برای تولید کالاها و ارائه‌ی خدمات در این شهر تاریخی است و در حدود یک دهه اخیر خشکسالی و بحران کم‌آبی زاینده‌رود، آسیب‌های فراوانی در این حوضه آبخیز بزرگ پدید آورده است و باعث شده تا در طی این سال‌ها، ساکنان این منطقه شاهد خشک شدن زنده رود، شاهرگ حیاتی این پهنه جغرافیایی گسترده باشند. علاوه بر کاهش نزولات جوی، افزایش جمعیت شهری و تقاضای فزاینده برای مصرف آب شرب و تقاضای رو به رشد صنایع سنگین مستقر در این حوضه (ذوب آهن و مجتمع فولاد مبارکه)، سوء مدیریت‌های معنی‌داری نیز در این سال‌ها بر یگانه منبع آبی این حوضه بزرگ اعمال شده است. پیامدهای پدیده مذکور، به تدریج تأثیر ناخوشایندی به صورت بحران طبیعی و انسانی بر کلیت نظام‌های سکونتگاهی و اکوسیستمی گذاشته است و متأسفانه رو به گسترش است. درهم‌تنیدگی ارزش‌های میراث محیط طبیعی-فرهنگی رودخانه زاینده‌رود با ابعاد کیفیت زندگی ساکنان پیرامونش شدت بیشتری دارد؛ به گونه‌ای که تمامی ارزش‌های سه‌گانه «محیطی، ادراکی، احساسی»، «تاریخی، فرهنگی، اجتماعی» و «کاربردی (کاربستی)» با تمامی ابعاد زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، سیاسی و مدیریتی و تاریخی کیفیت زندگی مرتبط می‌شوند. این موضوع بیانگر آن است که ارتقا کیفیت زندگی بدون توجه به حفظ ارزش‌های میراث محیط طبیعی زاینده‌رود در دستور کار برنامه‌ریزی شهر اصفهان نمی‌تواند به نتیجه مطلوب دست پیدا کند (Soltani et al., 2023). یافته‌های این مطالعه همسو با یافته‌های مطالعات (Faeghi & Navabakhsh, 2017; Ghalehnoe & Hosseingholipoor, 2016; Mohammadi et al., 2007; Daneshpour et al., 2015; Soltani et al.,) DehCheshmeh et al., 2015; Aklannoglu et al., 2012; Fasli et al., 2007; Daneshpour et al., 2015; Soltani et al.,) می‌باشد.

۴- نتیجه‌گیری

در پی فهم تفسیری تجارب زیسته شهروندان اصفهانی از کیفیت سبک زندگی اجتماعی- زیست‌محیطی‌شان در بحران کم‌آبی و خشکی زاینده‌رود در این مطالعه و متناسب با یافته‌ها، باید توجه داشت که شهروندان اصفهانی در حال تجربه‌کردن زیست جهان بسیار پیچیده‌تر و دشوارتری هستند که امکان تفهم و درک همه‌ی ابعاد آن یا وجود ندارد یا به سختی قابل دسترسی است. از این رو، لازم به ذکر است که مطالعه‌ی کنونی محدودیت‌ها و دشواری‌های متعددی برای مصاحبه با شهروندان اصفهانی درباره‌ی خشکی و کم‌آبی زاینده‌رود و ابعاد حساس‌تر آن داشته است. بر همین اساس، نمی‌توان ادعا کرد که کل برساخته‌های معنایی شهروندان مذکور درباره‌ی پدیده‌ی خشکی و کم‌آبی زاینده‌رود، به طور کامل بازنمایی یا روایت شده است؛ با این حال، آنچه در بخش یافته‌ها دیده شد، بیانگر مسائلی است که حتی در همین حد نیز بسیار نگران‌کننده و هشداردهنده است. در پایان باید اشاره کرد که برنامه‌ریزی شهری رودخانه‌های میراثی همچون زاینده‌رود نیازمند نگاه یکپارچه به دیدگاه و ابعاد کیفیت زندگی ساکنان پیرامونش است و می‌بایست همسو با توقعات، انتظارات و سطح کیفیت زندگی

ساکنان پیرامونش قرار گیرد تا از این طریق بتوان به راهبردهای این برنامه‌ها برای ارتقا کیفیت زندگی ساکنان کمک شایانی کرد.

۵- تضاد منافع نویسندگان

نویسنده این مقاله اعلام می‌دارد که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارد.

۶- منابع

Aklanoğlu, F., & Erdoğan, E. (2012). Improvement quality of life for an Anatolian traditional settlement: Konya-Sille Case. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 420-430. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.02.107>

Daneshpour, Z., Fallahi, A., & Moradi, D. (2015). Application of quality of life reporting system in urban planning of Esfahan. *Spatial Planning*, 5(2), 25-54. <https://doi.org/20.1001.1.22287485.1394.5.2.2.5>. (In Persian)

Eusuf, M. A., Mohit, M. A., Eusuf, M.S., & Ibrahim, M. (2018). Impact of outdoor environment to the quality of life, *Asian Journal of Social and Behavioral Sciences*, 3(10), 639–654. <https://doi.org/10.21834/aje-bs.v3i10.311>

Faeghi, S., & Navabakhsh, M. (2016). Semantic context of cultural consequences of drought and Zayandehrud drought (with an emphasis on the cultural identity of Isfahan Citizens). *Journal of Iranian Social Development Studies*, 8(4), 35-59. (In Persian)

Faeghi, S., & Navabakhsh, M. (2017). The meaning reconstruction of the social and cultural implications of Zayandeh Rood river's water shortage and dryness (with an emphasis on urban sustainability). *Journal of Sociological Urban Studies*, 7 (22), 74-106. (In Persian)

Fasli, M., Sahin, N.P, & Vehbi, B.O. (2007). An assessment of quality of life residential environments: Case of slimily quarter in walled city of Nicosia, North Cyprus, Faculty of Architecture, Architecture, Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus. https://www.gla.ac.uk/media/Media_48178_smx.pdf .

Mohammadi DehCheshmeh, M., Firoozi, M., & Saeedi, J. (2015). Evaluation environmental instability indicators in Ahvaz metropolis. *Journal of Environmental Studies*, 41(2), 447-464. <https://doi.org/10.22059/jes.2015.54993>. (In Persian)

Motaghi, T; Abdi Daneshpour, Z; Zrgar, A. (2008). Cultural heritage protection planning with the aim of analyzing the mutual effects of cultural heritage and the surrounding urban environment. Master's thesis, Department of Urban and Regional Planning, Shahid Beheshti University. (In Persian)

Ng, S.H., Kam, P.K., & Pong, W.M.R. (2005). People living in ageing buildings: Their quality of life and sense of belonging, *Journal of Environmental Psychology*, 25(3), 347-360. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.08.005>

Shiva, V. (2016). *Water Wars: Privatization, Pollution and Profit*. London: Pluto Press.

Smith, C., & Levermore, G. (2008). Designing urban spaces and buildings to improve sustainability and quality of life in a warmer world, *Journal of Energy Policy*, 36(12), 4558–4562. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2008.09.011>

Soltani, N., Partovi, P., & Moradi Chadegani, D. (2023). Evaluation of the mutual effects of the environmental heritage values of the Zayandehrud River in Isfahan and the quality of life (QOL) of surrounding residents. *Spatial Planning*, 13(1), 65-96. <https://doi.org/10.22108/sppl.2023.137282.1717>. (In Persian)

UN. (2020), Water and climate change facts and figures, available online at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372876.locale=en> [Access at: 20 Feb 2022]

UN. (2021), Climate change, water and future cooperation and development in the Euphrates-Tigris basin, By André Mueller, Adrien Detges, Benjamin Pohl, Michelle Helene Reuter, Luca Rochowski, Jan Volkholz, and Eckart Woertz, available online at : https://www.researchgate.net/publication/356612083_Climate_change_water_and_future_cooperation_and_development_in_the_Euphrates-Tigris_basin). [Access at: 20 Feb 2021]